

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 361

Agrobiznes 2014

Rozwój agrobiznesu

**w okresie 10 lat przynależności Polski
do Unii Europejskiej**

Redaktorzy naukowci

Anna Olszańska

Joanna Szymańska

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Joanna Świrska-Korlub

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-462-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Halina Bartkiewicz , Czynniki wpływające na decyzje o obrocie ziemią rolniczą na przykładzie województwa lubuskiego.....	11
Katarzyna Boratyńska , Mechanizm bankructwa wybranego przedsiębiorstwa spożywczego	20
Katarzyna Domańska, Anna Nowak , Konkurencyjność polskiego rolnictwa na rynku Unii Europejskiej	29
Ludosław Drelichowski, Grzegorz Oszućik , Niektóre uwarunkowania rozwoju agrobiznesu w okresie po akcesji Polski do Unii Europejskiej	38
Maciej Dzikuć , Znaczenie wykorzystania współspalania biomasy w produkcji energii elektrycznej w Polsce	48
Maria Golinowska , Tendencje do zmian w nakładach na chemiczną ochronę rolnictwa w Polsce po roku 2004	57
Michał Jasiulewicz , Potencjał agrobiomasy lokalnej podstawą rozwoju biogazowni na przykładzie województwa zachodniopomorskiego	66
Elżbieta Kacperska , Konkurencyjność polskich artykułów rolnospożywczych na rynku Unii Europejskiej w latach 2004-2012.....	78
Halina Kałuża, Agnieszka Ginter , Innowacje w gospodarstwach rolniczych młodych rolników.....	89
Agnieszka Komor , Zmiany w rozmieszczeniu i specjalizacji regionalnej przemysłu spożywczego w układzie wojewódzkim	99
Jolanta Kondratowicz-Pozorska , Wsparcie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2004-2013 i w perspektywie 2014-2020.....	108
Jerzy Kopiński , Trendy zmian głównych kierunków produkcji zwierzęcej w Polsce w okresie członkostwa w UE	117
Jakub Kraciuk , Znaczenie produktów rolnospożywczych w polsko-niemieckiej wymianie handlowej	130
Barbara Kutkowska , Rolnictwo dolnośląskie 10 lat po akcesji do Unii Europejskiej	139
Robert Mroczek, Mirosława Tereszczuk , Zmiany w polskim przemyśle mięsnym po przystąpieniu do Unii Europejskiej.....	152
Wiesław Musiał, Tomasz Wojewodziec , Innowacyjność w zakresie gospodarowania ziemią rolniczą w regionach rozdrobnionych agrarnie.....	162
Grażyna Niewęglowska , Gospodarstwa ekologiczne – szansą czy zagrożeniem dla polskiego rolnictwa?	169

Mirosława Marzena Nowak , Spółdzielczość mleczarska w okresie przynależności Polski do UE	177
Łukasz Popławski , Kierunki wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich w opinii mieszkańców gminy Słupia Jędrzejowska	186
Henryk Runowski , Kształtowanie się dochodów gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej	195
Małgorzata Rutkowska-Podolowska , Zielone światło dla zysku – inwestycje ekologiczne	206
Adam Sadowski , Zmiany agrarne w polskim rolnictwie jako efekt przekształceń systemowych	215
Grzegorz Ślusarz, Marek Cierpiał-Wolan , Przeobrażenia strukturalne w rolnictwie Podkarpacia w dekadzie pełnego członkostwa Polski w UE	226
Iwona Szczepaniak , Strategie konkurencji stosowane przez polskich producentów żywności na rynku Unii Europejskiej	238
Elżbieta Jadwiga Szymańska , Zmiany strukturalne na rynku wieprzowiny w Polsce po integracji z Unią Europejską	249
Izabela Wielewska , Zainteresowanie upowszechnieniem inwestycji z zakresu odnawialnych źródeł energii w agrobiznesie	260
Aldona Zawajska , Zjawisko zagrabiania ziemi w kontekście praw własności	269
Dariusz Żmija , Innowacyjność przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w Polsce	281
Maria Zuba-Ciszewska, Jan Zuba , Wpływ struktury i cen sprzedanych produktów mleczarskich na efektywność sprzedaży wybranej spółdzielni mleczarskiej w różnych okresach	290

Summaries

Halina Bartkiewicz , Factors influencing decisions on trading agricultural land on the example of the Lubuskie Voivodeship	19
Katarzyna Boratyńska , Mechanism of bankruptcy of selected food industry company	28
Katarzyna Domańska, Anna Nowak , Competitiveness of Polish agriculture on the European Union market	37
Ludosław Drelichowski, Grzegorz Oszućnik , Some conditions for the development of agribusiness in the period after the Polish accession to the European Union	46
Maciej Dzikuć , The importance of biomass co-firing in electricity production in Poland	56
Maria Golinowska , Trends in changes of expenditure on chemical plant protection in Poland after 2004	65
Michał Jasiulewicz , Local agri-biomass potential as a basis of the biogas plants development on the example of West Pomeranian Voivodeship	76
Elżbieta Kacperska , Competitiveness of Polish agro-food products on the EU market in the years 2004-2012	88

Halina Kaluża, Agnieszka Ginter , Innovations in agricultural farms of young farmers	98
Agnieszka Komor , Changes in arrangement and regional specialization of food industry in voivodeship system	107
Jolanta Kondratowicz-Pozorska , Support for ecological farms in Poland in 2004-2013 and in the perspective of 2014-2020	116
Jerzy Kopiński , Trends of changes of the main kinds of animal production in Poland in the period of its membership in the UE	128
Jakub Kraciuk , The role of agri-food products in the German-Polish trade..	138
Barbara Kutkowska , Lower Silesian agriculture after 10 years since the accession to the European Union	151
Robert Mroczek, Mirosława Tereszczuk , Changes in the Polish meat industry after the accession to the European Union	160
Wiesław Musiał, Tomasz Wojewodziec , Innovativeness in management of agricultural land in regions with agrarian fragmentation	168
Grażyna Niewęglowska , Organic farms – an opportunity or a threat for Polish agriculture?	176
Mirosława Marzena Nowak , Dairy cooperatives during the Polish membership in the EU	185
Łukasz Popławski , Directions of multifunctional development of rural areas in the opinion of inhabitants of Słupia Jędrzejowska commune	194
Henryk Runowski , Shaping incomes of agricultural farms in the European Union	205
Małgorzata Rutkowska-Podolowska , Green light for profit – environmental investments	214
Adam Sadowski , The agrarian structure changes in Polish agriculture as a result of the systemic transformations	225
Grzegorz Ślusarz, Marek Cierpiał-Wolan , Structural changes in agriculture in Podkarpacie in the decade of Poland's full membership in the European Union	237
Iwona Szczepaniak , Competition strategies used by Polish food producers on the market of the European Union	248
Elżbieta Jadwiga Szymańska , Structural changes in the pigmeat market after Polish integration with the European Union	259
Izabela Wielewska , Interest in popularization of investments in renewable energy sources in agribusiness	268
Aldona Zawojcka , The phenomenon of land-grabbing in the context of property rights	280
Dariusz Żmija , Innovative character of food industry companies in Poland..	289
Maria Zuba-Ciszewska, Jan Zuba , The influence of the structure and prices of sold dairy products on the efficiency of sales of a selected milk cooperative in different periods of time	299

Mirosława Marzena Nowak

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

SPÓŁDZIELCZOŚĆ MLECZARSKA W OKRESIE PRZYNALEŻNOŚCI POLSKI DO UE¹

Streszczenie: Celem badań było przedstawienie spółdzielczości mleczarskiej w okresie przynależności Polski do Unii Europejskiej. Materiał do badań stanowiły informacje uzyskane z kwestionariusza ankiety, dane GUS, wyniki badań IERiGŻ oraz literatura przedmiotu badań. Podmiotem badań były spółdzielnie mleczarskie. Badania obejmują lata 2004-2010. Szczególną uwagę zwrócono na liczbę pracowników, przeciętną cenę skupu jednego litra mleka oraz przyczyny i efekty działań prośrodowiskowych w spółdzielniach mleczarskich. Zwrócono także uwagę na takie zagadnienia, jak zarządzanie jakością oraz konsolidacja. Rozszerzenie Unii Europejskiej stymulująco działa na rozwój polskiego mleczarstwa. Z tego względu stwierdzono pozytywny wpływ przynależności Polski do Unii Europejskiej na spółdzielczość mleczarską.

Słowa kluczowe: spółdzielczość mleczarska, Unia Europejska, liczba pracowników, działania prośrodowiskowe.

DOI: 10.15611/pn.2014.361.18

1. Wstęp

Polska branża mleczarska od naszego wstąpienia do grupy państw członkowskich Unii Europejskiej znacznie się rozwinęła, a funkcjonujące w niej przedsiębiorstwa, po okresie przekształceń restrukturyzacyjnych dokonanych w początkowym okresie transformacji, rozpoczęły fazę modernizacji, m.in. w zakresie zarządzania czy ochrony środowiska. Ponadto wraz z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, dzięki dopływającemu kapitałowi i wykorzystaniu środków finansowych, stale się unowocześnia². Funkcjonowanie spółdzielni mleczarskich podlega ciągłym zmianom, które znajdują swoje odbicie w potrzebie podnoszenia sprawności i skuteczności ich działania. Coraz większa konkurencja i ciągle zmieniające się otoczenie

---

¹ Praca naukowa finansowana ze środków budżetowych na naukę na lata 2010-2013 jako projekt badawczy nr NN112204539.

² K. Firlej, 2009, *Lokalizacja przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w fazie transformacji*, Roczniki Naukowe SERiA, T. XI, z. 1, s. 84.

wymagają poszukiwania nowych rozwiązań, które poprawią wykorzystanie posiadanych zasobów i zapewnią możliwość rozwoju³. Przemysł spożywczy jest jedną z najważniejszych, a także szybko rozwijających się branż polskiej gospodarki. Potencjał produkcyjny, jakim dysponuje ta branża, wraz z zapleczem surowcowym polskiego rolnictwa, przyczyniły się do osiągnięcia przez Polskę statusu producenta żywności liczącego się w Europie (np. przemysł mleczarski). Obecny stan techniczny oraz nowoczesność wyposażenia produkcyjnego przedsiębiorstw przemysłu spożywczego są konsekwencją dynamicznych procesów modernizacyjnych związanych z koniecznością funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz włączeniem Polski do struktur UE⁴. Integracja Polski z Unią Europejską zmieniła obraz polskiego rolnictwa, jednak niepokojące są zagrożenia dla lokalnej spółdzielczości, w tym spółdzielczości mleczarskiej, wynikające w dalszym ciągu z niskiego stopnia koncentracji produkcji i przetwórstwa. Małe spółdzielnie nie będą miały środków na modernizację produkcji i satysfakcjonujące opłacanie producentów, natomiast koszty funkcjonowania spółdzielni mleczarskich na rynku będą wymuszać specjalizację produkcji, a warunki lokalizacyjne – specjalizację regionalną przetwórstwa i produkcji⁵.

2. Metodyka badań

Celem badań było przedstawienie spółdzielczości mleczarskiej w okresie przynależności Polski do UE. Podmiotem badań były spółdzielnie mleczarskie. Badania obejmują lata 2004-2010. Przedmiot badań stanowiły: liczba zatrudnionych pracowników, przeciętna cena skupu jednego litra mleka oraz przyczyny i efekty działań prośrodowiskowych w spółdzielniach mleczarskich. Zwrócono także uwagę na takie zagadnienia, jak zarządzanie jakością i konsolidacja. Materiału do badań dostarczyły informacje uzyskane z kwestionariusza ankiety oraz dane GUS, wyniki badań IERiGŻ, a także literatura przedmiotu badań.

3. Wyniki badań

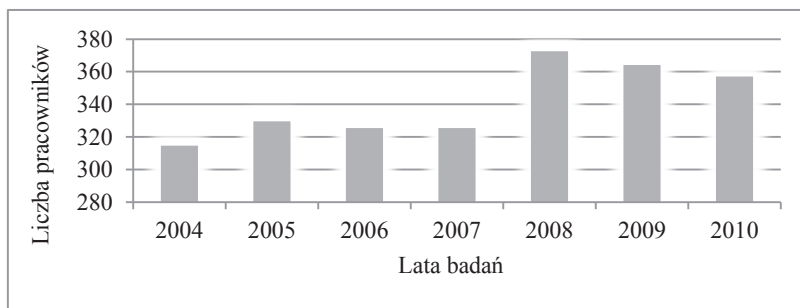
Miarą znaczenia spółdzielczości jest jej udział w zatrudnianiu ludności. Z tego względu przeanalizowano liczbę zatrudnionych osób w badanych SM w latach 2004--2010. Z analizy danych (rys. 1) wynika, że średnio najwięcej osób badane SM zatrudniały w 2008 roku – 375, najmniej w 2004 roku – 315, co stanowiło około 84% zatrudnionych w 2004 roku w stosunku do 2010 roku. Zaobserwowano jednocześnie systematyczny spadek liczby zatrudnionych osób w latach 2008-2010.

³ A.J. Koźuch, 2008, *Współpraca jako czynnik kształtowania pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw*, Roczniki Naukowe SERiA, T. X, z. 1, s. 190.

⁴ B. Grzybowska, A. Rutkowska-Ziarko, 2012, *Znaczenie eksportu innowacyjnych produktów w działalności przedsiębiorstw przemysłu spożywczego*, Roczniki Naukowe SERiA, T. XIV, z. 1, s. 176.

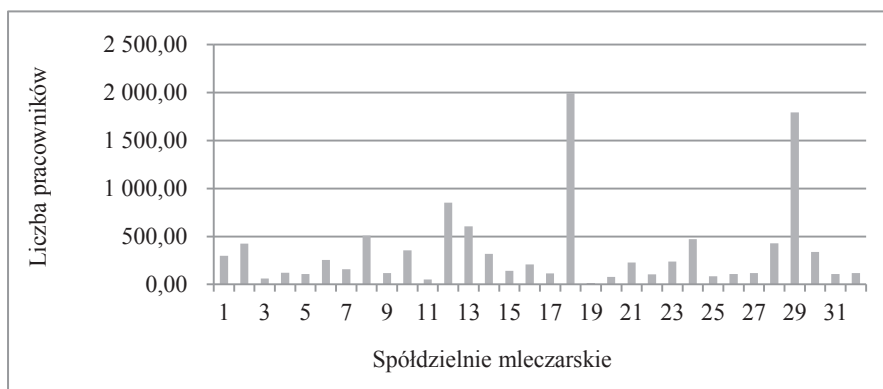
⁵ D. Mierzwa, 2010, *Przedsiębiorstwo spółdzielcze. Tradycja i współczesność*, Wyd. Uniwersytetu Przyrodniczego, Wrocław, s. 212-214.

Biorąc pod uwagę poszczególne SM (rys. 2), stwierdzono, że średnio ze wszystkich lat badań najmniejsze zatrudnienie miały SM19 (14 osób) oraz SM11 (51). Największym zatrudnieniem charakteryzowały się natomiast SM18 (ok. 2000 zatrudnionych) i SM 29 (ok. 1800 zatrudnionych osób).

Rys. 1. Średnia liczba zatrudnionych pracowników wszystkich spółdzielni w latach 2004-2010

Źródło: badania własne.

Rys. 2. Średnia liczba zatrudnionych pracowników w badanych SM w latach 2004-2010

Źródło: badania własne.

Z analizy danych (tab. 1) wynika, że 31% badanych spółdzielni zwiększyło liczbę zatrudnionych pracowników w 2010 roku w stosunku do roku 2004, a w przypadku 63% spółdzielni nastąpił spadek liczby zatrudnionych w obu analizowanych latach. Mimo systematycznego spadku zatrudnienia spółdzielnie nadal pełnią ważną rolę w zmniejszaniu bezrobocia w skali lokalnej, regionalnej i całego kraju⁶.

⁶ B. Brzozowski, J. Brzozowska, 2004, *Polska spółdzielczość wiejska na tle spółdzielczości europejskiej*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 1015, t. 1, s. 233-241; S Juszczyński, 2004, *Spółdzielczość wiejska w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 100-101.

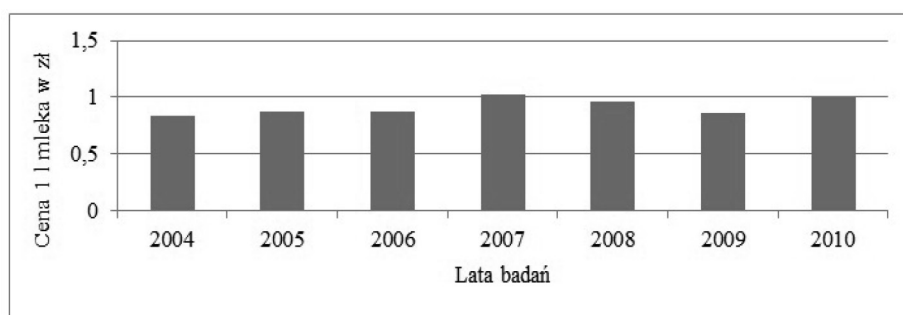
Tabela 1. Liczba zatrudnionych pracowników ogółem w badanych SM w latach 2004-2010 (stan na koniec roku)

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
SM1	334	329	317	284	272	273	270
SM2	470	461	436	421	400	391	396
SM3	74	69	71	55	52	56	48
SM4	120	120	125	123	121	121	120
SM5	104	97	96	107	111	117	117
SM6	304	296	298	278	220	197	197
SM7	197	171	153	151	141	145	146
SM8	603	559	525	497	451	464	461
SM9	124	125	122	122	112	109	107
SM10	351	365	374	362	348	346	341
SM11	66	63	59	45	43	41	40
SM12	501	731	735	765	1 009	1 098	1 134
SM13	502	645	623	622	602	628	610
SM14	310	390	291	308	305	314	319
SM15	147	144	144	147	140	141	133
SM16	223	213	210	207	209	202	197
SM17	132	130	130	129	108	89	93
SM18	1 576	1 622	1 688	1 754	2 586	2 403	2 312
SM19	15	15	15	14	12	12	12
SM20	84	81	81	78	77	72	72
SM21	250	240	235	230	225	215	210
SM22	111	112	109	109	100	98	96
SM23	235	244	250	242	233	231	228
SM24	396	509	492	491	475	471	460
MS25	92	89	89	85	84	79	79
SM26	107	107	114	110	108	108	108
SM27	114	106	105	117	122	128	128
SM28	512	475	446	422	383	394	360
SM29	1 418	1 459	1 519	1 578	2 327	2 162	2 080
SM30	376	368	348	336	320	312	316
SM31	108	108	112	110	108	108	108
SM32	116	108	107	119	124	131	131

Źródło: badania własne.

czyk, M.M. Nowak, 2013, *Zatrudnienie w spółdzielniach mleczarskich jako element rozwoju regionu*, Roczniki Naukowe SERiA, T. XV, z. 5, s. 143-148; M.M. Nowak, 2012, *Spółdzielczość mleczarska w warunkach zmieniającej się koniunktury gospodarczej*, Roczniki Naukowe SERiA, T. XIV, z. 1, s. 339-341.

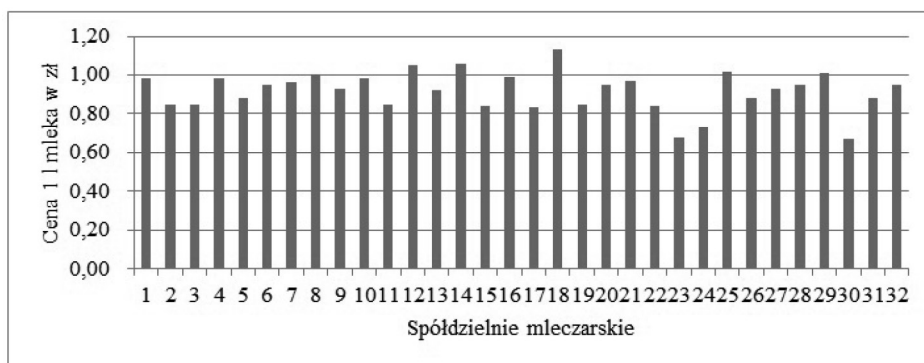
Czynnikiem, który analizowano w badaniach, przedstawiając zmiany, jakie zaszły w spółdzielczości mleczarskiej w okresie przynależności Polski do UE, była cena skupu jednego litra mleka. Analizując ceny jednego litra mleka dla wszystkich spółdzielni w latach 2004-2010 (rys. 3), stwierdzono, że średnio najwyższą cenę spółdzielnie oferowały w latach 2007 i 2010. Wyniosła ona odpowiednio 1,02 zł oraz 1 zł. Natomiast średnio najniższą cenę dla wszystkich spółdzielni odnotowano w 2004 roku – 0,83 zł oraz w 2009 roku – 0,86 zł. Biorąc natomiast pod uwagę średnią cenę skupu jednego litra mleka dla poszczególnych spółdzielni w badanym okresie (rys. 4), stwierdzono, że średnio najwyższą cenę oferowała SM18 – 1,13 zł. Natomiast średnio najniższą cenę oferowała SM30 – 0,67 zł.

Rys. 3. Średnia cena skupu jednego litra mleka dla wszystkich spółdzielni w latach 2004-2010

Źródło: badania własne.

Wejście Polski do Unii Europejskiej wymusiło na spółdzielniach mleczarskich zmiany w działaniach związanych z ochroną środowiska. Wynikało to ze zmian przepisów prawnych oraz konieczności dostosowania się przedsiębiorstw do tych zmian.

Rys. 4. Średnia cena skupu jednego litra mleka dla poszczególnych spółdzielni w badanych latach

Źródło: badania własne.

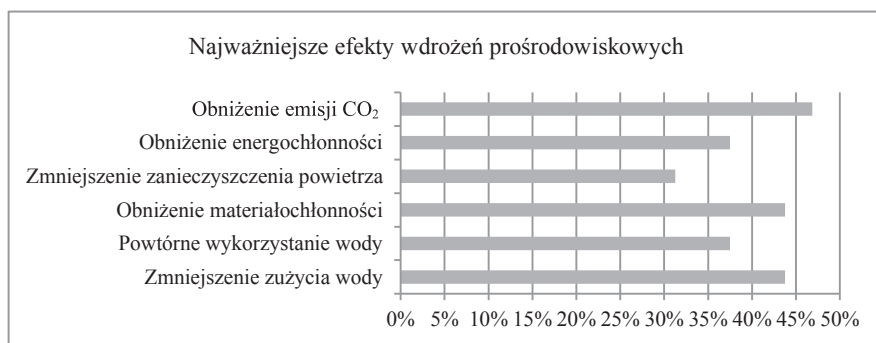
Z przeprowadzonych badań (tab. 2) wynika, że trzy najważniejsze czynniki, które wpłynęły na podjęcie działań na rzecz ochrony środowiska, to: chęć obniżenia kosztów, przymus prawny wynikający z obowiązujących przepisów (ustawa Prawo ochrony środowiska z 2001 r.) oraz koordynacja polityki ekologicznej z polityką innych działań spółdzielni mleczarskich (odpowiednio: 75%, 69%, 47% wskazań).

Czynniki mające wpływ na podjęcie działań na rzecz ochrony środowiska przełożyły się na wymierne efekty wdrożeń prośrodowiskowych w badanych spółdzielniach. Do trzech najważniejszych rezultatów wdrożeń prośrodowiskowych (rys. 5) zaliczono: obniżenie emisji CO₂ – 47% wskazań, zmniejszenie zużycia wody oraz obniżenie materiałochłonności na jednostkę produktu – po 44% wskazań.

Tabela 2. Główne przyczyny podejmowania przez spółdzielnie mleczarskie działań na rzecz ochrony środowiska

Przymus prawny wynikający z obowiązujących przepisów	68,75%
Chęć obniżenia kosztów	75,00%
Nacisk ze strony mieszkańców okolicy	34,38%
Nacisk ze strony władz lokalnych	15,63%
Chęć ograniczenia ekologicznej uciążliwości wyrobów	25,00%
Koordynacja polityki ekologicznej z polityką innych działań SM	46,88%

Źródło: badania własne.

Rys. 5. Najważniejsze efekty wdrożeń prośrodowiskowych w badanych spółdzielniach mleczarskich

Źródło: badania własne.

Wejście Polski w struktury Unii Europejskiej miało istotny wpływ na stan wdrożenia i stosowania obligatoryjnych systemów zarządzania jakością (GHP, GMP i HACCP) w przedsiębiorstwach przemysłu spożywczego. Obecnie stosowanie tych systemów zarządzania jest niezbędnym warunkiem dalszego funkcjonowania przedsiębiorstwa spożywczego. W branży mleczarskiej proces wdrażania systemu HACCP nabrał przyspieszenia jeszcze w okresie przedakcesyjnym ze względu na

bardzo ostre wymagania Unii Europejskiej i duży nacisk w trakcie negocjacji akcesyjnych. Według danych IERiGŻ w 2009 roku stopień wdrożenia systemu HACCP w przedsiębiorstwach branży mleczarskiej przedstawiał się następująco: 90% przedsiębiorstw miało system wdrożony i stosowany, 1% system wdrażało, zaś 9% miało system niewdrożony⁷.

Poprawić konkurencyjność polskich przedsiębiorstw spożywczych może wdrożenie nieobligatoryjnych systemów zarządzania jakością (m.in. IFC, BRC, ISO 22000). Stosowanie nieobligatoryjnych systemów zarządzania jakością jest dobrowolne, ale jednocześnie jest istotnym argumentem w negocjacjach handlowych, a nawet warunkiem sprzedaży w niektórych sieciach handlowych, np. Wielkiej Brytanii, Niemiec czy Francji⁸.

Do branż z najwyższym udziałem przedsiębiorstw stosujących nieobligatoryjne systemy zarządzania jakością należy m.in. mleczarstwo⁹.

Integracja z Unią Europejską zakończyła także okres rozdrobnienia w przemyśle spożywczym. Po akcesji nasiliły się procesy koncentracji oraz specjalizacji produkcji. Wynikało to z nowych uwarunkowań rynkowych, które zmieniły kierunek rozwoju struktur podmiotowych przetwórstwa spożywczego¹⁰. Miały na to wpływ takie elementy, jak: modernizacja zakładów, wdrożenie nowoczesnych systemów zarządzania jakością czy wzrost potencjału intelektualnego¹¹.

Ważną drogą poprawy efektywności i konkurencyjności funkcjonujących na rynku spółdzielni jest konsolidacja, czyli wytworzenie i/lub umocnienie powiązań integracyjnych małych i słabszych ekonomicznie przedsiębiorstwa wokół liderów. Strategie rozwoju przedsiębiorstw, oparte o koncentrację zasobów oraz integrację organizacyjną, przyczyniają się do zmniejszenia ryzyka gospodarowania i poprawy konkurencyjności współpracujących podmiotów¹². Jak wskazuje Edmund Borawski, prezes MlekuPolu: „Proces konsolidacji na rynku mleka trwa nieprzerwanie od kilkunastu lat. Konsolidacja jest procesem ciągłym, a jej celem jest obniżenie kosztów przetwórstwa i wzmocnienie pozycji firmy oraz sektora mleczarskiego na rynku.

---

⁷ G. Morkis, B. Nosecka, J. Seremak-Bulge, 2010, *Monitorowanie oraz analiza zmian polskiego łańcucha żywnościowego*, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej Państwowego Instytut Badawczy, nr 179, Warszawa, s. 13.

⁸ Tamże, s. 15.

⁹ A. Kowalski (red.), 2010, *Ekonomiczne i społeczne uwarunkowania rozwoju polskiej gospodarki żywnościowej po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej (Synteza)*, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej Państwowego Instytut Badawczy, nr 184, Warszawa, s. 84-85.

¹⁰ A. Judzińska, *Przemiany strukturalne w polskim przemyśle spożywczym w latach 1998-2007*, Roczniki Naukowe SERiA, t. XI, z. 3, s. 155.

¹¹ R. Urban (red.), *Przemiany przemysłu spożywczego w latach 1988-2003*, Studia i Monografie IERiGŻ nr 121, Warszawa, s. 15-25.

¹² K. Domańska, A. Komar, A. Szewczyk, 2007, *Analiza efektywności spółdzielczej formy organizacyjno-prawnej w sektorze mleczarskim (na przykładzie wybranych przedsiębiorstw Lubelszczyzny)*, [w:] A. Mirończuk, B. Piechowicz, *Spółdzielcze formy gospodarowania – tradycja i współczesność*, Monografie nr 88, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce, s. 134-137.

Konsolidacji nie unikniemy. Aby dogonić europejskich potentatów i skutecznie konkurować z nimi na rynkach, polskie mleczarstwo musi się konsolidować. Konsolidacja niesłaby za sobą prawdopodobnie wzrost skupu i przerobu mleka, a co za tym idzie również stan zatrudnienia mógłby wzrosnąć. Silny ekonomicznie podmiot ma znacznie więcej możliwości w zakresie zmiany ceny w skupie i mam tu na myśli zmianę ceny na wyższą¹³.

4. Podsumowanie

Rozszerzenie UE stymulująco działa na rozwój polskiego mleczarstwa. Świadczy o tym m.in. wartość skupu produktów rolnych przez spółdzielnie mleczarskie¹⁴, która wynosiła w cenach bieżących w 2004 roku 5277,8 mln złotych, natomiast w 2012 roku – 7625,9 mln złotych (wzrost o 145%). Dotyczy to również zatrudnienia w badanych spółdzielniach mleczarskich. Mimo że w ponad 60% spółdzielni zatrudnienie zmniejszyło się w 2010 roku w stosunku do roku 2004, biorąc pod uwagę wszystkie spółdzielnie, należy stwierdzić, że liczba zatrudnionych w 2010 roku była o około 114% większa niż w roku 2004. Odnotowano także wzrost ceny za 1 l mleka w 2010 roku w stosunku do roku 2004. Wejście Polski do UE wymusiło na spółdzielniach mleczarskich zmiany w polityce proekologicznej¹⁵. Ten sposób działania przynosi wymierne efekty, ponieważ głównym motywem wdrażania działań prośrodowiskowych było zmniejszenie kosztów prowadzenia działalności.

Integracja z UE wymogła na branży mleczarskiej wprowadzenie systemów zarządzania jakością, których prawidłowe funkcjonowanie daje szereg korzyści, takich jak np.: prowadzenie działalności zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi, nienarazanie się na kary pieniężne lub nakaz zaprzestania działalności w zakresie produkcji żywności, umożliwienie wprowadzenia swoich produktów do określonych sieci handlowych, które wymagają stosowania nieobligatoryjnych systemów zarządzania jakością, zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstwa na rynku krajowym, rynku unijnym oraz na rynkach światowych¹⁶. Konsolidacja natomiast pozwoli na obniżenie kosztów przetwórstwa i wzmacnianie pozycji firm oraz sektora mleczarskiego na rynku. Powyższe rozważania wskazują, że przynależności Polski do UE pozytywnie wpłynęła na spółdzielczość mleczarską.

---

¹³ *Prezes MlekoPolu: Fuzje spółdzielni są nieuniknione*, <http://www.podlaskie.strefabiznesu.pl/artukul/prezes-mlekoPolu-fuzje-spoldzielni-sa-nieuniknione> (27.02.2014).

¹⁴ Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2011, 2012, GUS, Warszawa, s. 242; RSR 2013, s. 258.

¹⁵ B. Hadryjańska, 2010, *Ekologizacja procesu produkcji wielkopolskich przedsiębiorstw mleczarskich*, „Problemy Rolnictwa Światowego”, t. 10 (XXV), s. 70-78.

¹⁶ A. Kowalski (red.), 2010, *Ekonomiczne i społeczne uwarunkowania rozwoju polskiej gospodarki żywnościowej po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej (Synteza)*, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej Państwowy Instytut Badawczy, nr 184, Warszawa, s. 86.

Literatura

- Brzozowski B., Brzozowska J., 2004, *Polska spółdzielczość wiejska na tle spółdzielczości europejskiej*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 1015, t. 1, Wrocław 2004, s. 233-241.
- Domańska K., Komar A., Szewczyk A., *Analiza efektywności spółdzielczej formy organizacyjno-prawnej w sektorze mleczarskim (na przykładzie wybranych przedsiębiorstw Lubelszczyzny)*, [w:] A. Mirończuk, B. Piechowicz, *Spółdzielcze formy gospodarowania – tradycja i współczesność*, Monografie nr 88, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce 2007, s. 134-137.
- Firlej K., *Lokalizacja przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w fazie transformacji*, Roczniki Naukowe SERiA, 2009, T. XI, z. 1, s. 84.
- Grzybowska B., Rutkowska-Ziarko A., *Znaczenie eksportu innowacyjnych produktów w działalności przedsiębiorstw przemysłu spożywczego*, Roczniki Naukowe SERiA, 2012, T. XIV, z. 1, s. 176.
- Hadryjańska B., *Ekologizacja procesu produkcji wielkopolskich przedsiębiorstw mleczarskich*, „Problemy Rolnictwa Światowego” 2010, t. 10 (XXV), s. 70-78.
- Judzińska A., *Przemiany strukturalne w polskim przemyśle spożywczym w latach 1998-2007*, „Roczniki Naukowe SERiA, 2009, T. XI, z. 3, s. 155.
- Juszczyk S., Nowak M.M., *Zatrudnienie w spółdzielniach mleczarskich jako element rozwoju regionu*, „Roczniki Naukowe SERiA”, 2013, T. XV, z. 5, s. 143-148.
- Kowalski A. (red.), 2010, *Ekonomiczne i społeczne uwarunkowania rozwoju polskiej gospodarki żywnościowej po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej (Synteza)*, IERiGŻ Państwowy Instytut Badawczy, nr 184, Warszawa, s. 84-85.
- Kożuch A.J., *Współpraca jako czynnik kształtowania pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw*, Roczniki Naukowe SERiA, 2008, T. X, z. 1, s. 190.
- Mierzwa D., 2010, *Przedsiębiorstwo spółdzielcze tradycja i współczesność*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, Wrocław, s. 16-18.
- Morkis G., Nosecka B., Seremak-Bulge J., 2010, *Monitorowanie oraz analiza zmian polskiego łańcucha żywnościowego*, IERiGŻ Państwowy Instytut Badawczy, nr 179, Warszawa, s. 13.
- Nowak M.M., *Spółdzielczość mleczarska w warunkach zmieniającej się koniunktury gospodarczej*, Roczniki Naukowe SERiA, 2012, T. XIV, z. 1, s. 339-341.
- Prezes MlekoPolu: Fuzje spółdzielni są nieuniknione*, <http://www.podlaskie.strefabiznesu.pl/arttykul/prezes-mleko-polu-fuzje-spoldzielni-sa-nieuniknione> (27.02.2014).
- Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2011, 2013, GUS, Warszawa.
- Urban R. (red.), *Przemiany przemysłu spożywczego w latach 1988-2003*, Studia i Monografie IERiGŻ nr 121, Warszawa.

DAIRY COOPERATIVES DURING THE POLISH MEMBERSHIP IN THE EU

Summary: The purpose of the research was to present dairy cooperatives during Polish membership in the European Union. Data received from a questionnaire, Central Statistical Office data, Institute of Agricultural and Food Economics' research results (IAFE), and research literature were used as research material. Particular attention was paid to the number of employees, average purchase price of a liter of milk, as well as to causes and effects of pro-environmental actions in dairy cooperatives. It was concluded that Polish membership in the European Union has had a positive impact on dairy cooperatives.

Keywords: dairy cooperatives, European Union, number of employees, pro-environmental actions.